

SZABOLCS MEGYEI ÁLLAMI ÉPÍTŐIPARI VÁLLALAT

SZÁÉV

TANULMÁNY

BODNÁR SÁNDOR
nyugalmazott levéltáros

SZABOLCS MEGYEI ÁLLAMI ÉPÍTŐIPARI VÁLLALAT

SZÁÉV

1948-1992

Miután 1944 őszén Szabolcs vármegye területén véget értek a hadműveleti cselekmények, leltárt lehetett készíteni a veszteségekről és azokról a károkról, amelyek az épületekben, műtárgyakban keletkeztek. Lebombázták Nyíregyháza vasútállomását, több templomot és kisebb mezőgazdasági üzemet, felrobbantották a tokaji, a balsai és a záhonyi Tisza-hidat. A háború után a megyében az újjáépítést építési vállalkozók, valamint kisiparosok végezték.

Nyíregyházán a Nyíregyházi Magasépítési Nemzeti Vállalat: -alapítás ideje: 1948. szeptember 24. Jogelődje a Nyíregyházi Építőmunkások Szövetkezete Nyíregyháza Széchényi utca 43. A cég vezetője Jeles László, aki egyúttal az Építőmunkások Szakszervezetének vezetője is volt és aktívan kivette részét Nyíregyházán az új rend felépítésében. A szövetkezetet a Miniszter Tanács határozata alapján 1948. szeptember 24-én hozták létre. 1949-ben államosították, ugyanabban az évben, amelyben a Nyíregyházi Magasépítési Nemzeti Vállalatot alapították.

1949. január 22-én keltÉM által küldött iratban az államosított szövetkezet, immár Vállalat, vezetője Jeles László az iraton a szövetkezet pecsétjével. Valószínű, hogy a szövetkezet államosításakor meghagyták, illetve megbízták Jeles Lászlót ideiglenesen a vállalat vezetésével.

1949-ben Balczár István, Toldy Ferenc, Kaplonyi László és Soltész Béla építési

vállalkozók üzemének államosítása után hozta létre az ÉM a Nyíregyházi Magasépítési Nemzeti Vállalatot, hogy csokorba kötve a szakma képviselőit, illetve annak anyagi javait, végezze az újjáépítést. Fontosnak tartom megnevezni az Építőmunkások Szövetkezetének állományát, már csak azért is, hogy lássuk a SZÁÉV állami vállalatként milyen örökséggel kezdte pályafutását.

Természetesen ez csak egy része az örökségnek, mert több államosított cég is rendelkezett anyagi, személyi eszközökkel, de ezek adatai nem állnak rendelkezésemre (lehet, hogy körültekintő kutatás után meg lehetne találni).

Nyírségi Építőmunkások Szövetkezete
létszámadatai

év, hónap	szellemi műszaki	szellemi adminisztráció	szellemi szakmunkás	fizikai segédmunkás	fizikai tanulók	összesen
1948. IV.	2	2	4	5	2	11
V.	2	2	18	W	1	29
VI.	2	2	5	2	2	9
VII.	2	2	10	15	6	31
VIII.	7	36	161	161	6	203
IX.	17	5				211
X.	13	7				200
XI.	14	9				209
XII.	16					202
1949. I.	15	9				119
II.	20	15				131
III.	27	17				215
IV.	33	19				407
V.	37	23				576

Tárgy: cégváltás bejelentése Nyíregyháza Magasépítési N. V., Nyíregyháza Széchenyi út 43. Megyei Város Polgármesteri Hivatala részére. Szíves tudomásukra hozzuk, hogy Vállalatunk a 48/1948. minisztertanácsi határozat alapján a Nyírségi Építőmunkások Szövetkezetéből „Nyíregyházai Magasépítési Nemzeti Vállalattá” alakult át. Az átalakulást a cégbíróság a cégjegyzékbe folyó hó 6-án bevezette. Az alapítást 603/1949 sz. alatt, kelte 1949. július 30.

Az Építőmunkások Szövetkezetét a Népköztársaság Elnöki Tanácsa 20/1949. törvényerejű rendelete alapján államosították. Bár irat erre vonatkozóan nem áll rendelkezésemre, a SZÁÉV tulajdonába került. A Nagykállói Építőmunkások Termelő és Építő Szövetkezetét valamint a Büdszentmihályi Téglagyárat szintén 1949-ben államosították. Az államosított üzemek, szervek javai az állami építőipart erősítették.

Az állami építőipar struktúrája 1949-re kialakult. Minden megyében alakult építőipari vállalat. 1950. február 21-én létrejött a Tiszántúli Magasépítési Ipari Központ Szolnok székhellyel, feladata volt a közigazgatásilag kijelölt építkezések koordinálása az alakulás alatt lévő Magasépítési Nemzeti Vállalatok megszervezéséig. A megbízásokat az anyavállalatok kapták, a vállalat igazgatója Jeszenszki István.

1951. január 1-én megalakult a 61. sz. Építőipari Tröszt Debrecenben. Ennek tagjai:

61/2.	Építőipari Vállalat	Nyíregyháza
-------	---------------------	-------------

61/3.	Építőipari Vállalat	Mátészalka
61/4.	Építőipari Vállalat	Sátoraljaújhely
61/5.	Szakipari Vállalat	Nyíregyházi részlege
61/6.	Anyagellátó Vállalat	Nyíregyházi részlege
61/7.	Segédipari Vállalat	Nyíregyházi részlege
61/8.	Szerelőipari Vállalat	Nyíregyházi részlege

***"

1955. január 1-én indult meg az összevont megyei vállalat tevékenysége. Székhelye: Szabolcs Megyei Állami Építőipari Vállalat Nyíregyháza, Széchenyi út 43.

1956. január 1-én a vállalatba olvadtak: **Mezőgazdasági Építő Vállalat** és a
Oktatásügyi Minisztérium Építőipari V.
1960. december 31-én pedig a **6. sz. Mélyépítő Vállalat**

A vállalat az eddigi összevonásokkal folyamatosan gyarapodott, szervezeten és technikailag erősödött, azonban 1971. január 1-én ellenkező irányú esemény történt. A közmű és mélyépítő tevékenységet végző fő építésvezetőség kivált 600 dolgozóval, 120 millió forint nagyságrendű termelőkapacitással és bázisa lett a Nyíregyházán újonnan megalakuló **Kelet-Magyarországi Közmű és Mélyépítő Vállalatnak**. (Címe: Nyíregyháza, Vörösmarty tér 7.)

A SZÁÉV vállalat fejlődése következtében a régi kereteket kinőtte, 1965-ben a Toldi utca 1. szám alatti új központi székházba költözött, amely immár megfelelő munkakörülményeket biztosított.

Mátészalkai Járásbíróság végzése:

A törvényszék, mint cégbíróság az Építésügyi Minisztérium 48470/1949. számú megkeresése folytán az alábbi bejelentések foganatosítását a cégjegyzékvezetőnek az újonnan nyitott 77 217. sorszámú cégjegyzékben meghagyja azzal, hogy az alapításra vonatkozó okiratokat a cégírósnál mindenki megtekintheti.

A Nemzeti Vállalat korlátlan felelősséggel **Mátészalkai Magasépítési Nemzeti Vállalat**. Székhelye: Mátészalka.

Az alapítás kelte 1949. október 8.

A vállalat tevékenységi köre: magas építőipari tevékenység és annak keretében minden olyan ipari tevékenység kifejtése, amely egy építmény teljes kivitelezésével kapcsolatos. A Vállalat rendes üzletvitelével kapcsolatos jogügyleteket az igazgató minden korlátozás nélkül önállóan megkötheti.

A vállalat rendes üzletvitelén kívül eső 30 000 forintos értéket meghaladó ügyletek kötésénél, illetve visszatérő szolgáltatás esetében pedig akkor, ha az egy naptári éven belül esedékes szolgáltatás értéke a 10 000 forintot meghaladja, köteles az igazgató az Ipari Központ előzetes jóváhagyását kikérni.

Mátészalkai Magasépítési Nemzeti Vállalat – a Nyíregyházi Állami Építőipari Vállalathoz hasonlóan – a fehérgyarmati Grecza György és Radványi Mihály államosított cégből magán-, illetve szövetkezeti vállalkozások államosítása révén született. Az államosított vállalkozások eszközeit tartoztak átadni a megalakuló Nyíregyházi Építő és Tatarozó Vállalatnak, amely a Szabolcs-Szatmár Megyei Tanács mint fenntartó hatáskörébe tartozott. A Mátészalkai

Magasépítési Nemzeti Vállalat első igazgatója Benedek Lajos.

Kivonatos másolat a Nyíregyházán 1950. szeptember 23-án a Szabolcs-Szatmár Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága VII. Építési Osztályán tartott értekezleten felvett jegyzőkönyvből.

Szabolcs-Szatmár Megyei Tanács VB. Építési Osztály irányítása alatt megalakul az Építő és Tatarozó Vállalat.

Jelen vannak: Építésügyi Minisztérium, Szabolcs-Szatmár Megyei Tanács VB. Építési Osztály, Nyíregyházi Magasépítő Vállalat, Mátészalkai Magasépítő Vállalat, Beruházási Bank, valamint a MT. VB. Pénzügyi és Terv Osztályok illetékes vezetői.

Tárgy: Nyíregyházi Magasépítési Vállalatnak korábban átadott

1. Balczár István,

2. Toldy Ferenc,

3. Kaplonyi László,

4. Soltész Béla államossított állami vállalat vagyonát,

valamint Mátészalkai Magasépítő Vállalatnak korábban átadott Építőipari

Szövetkezet Fehérgyarmat,

1. Grecza György,

2. Radványi Mihály

államosított, már állami Vállalat vagyonát át kell adni a SZSZ.MT. Építési Osztály alá tartozó, szervezés alatt álló Építő és Tatarozó Vállalat részére. Az államosított vállalatok az államosítás időpontjában felvett leltárral kerülnek átadásra, ez képezi az átadás alapját. A Nyíregyházi, illetve a Mátészalkai Magasépítési Nemzeti Vállalat tulajdonát képező felszerelések és szerszámanyagok, mely az átadásra kerülő vállalatok által végzendő, folyamatban lévő munkákhoz vannak, a munkák befejezéséig kölcsönképpen a megalakuló Megyei Tanács vállalatnál maradnak. A folyamatban lévő munkákkal, melyeket a Megyei Tanács irányítása alatt álló (megalakuló) Építő és Tatarozó Vállalat végez, a munkák befejezésével, mint alvállalkozó a Nyíregyházi, illetve Mátészalkai Vállalat felé munkáknak elszámolni köteles. A Nyíregyházi, illetve a Mátészalkai Magasépítési Vállalat kötelezi magát, hogy ezekre a munkákra eddigi gyakorlatnak megfelelően és a lehetőségekhez képest anyagot biztosít. Azokra a munkákra, amelyekre a Nyíregyházi, illetve Mátészalkai Magasépítési Vállalat szerződést kötött, de beindítva még nem lettek, a megalakuló megyei tanácsi vállalat új szerződést köt. Az átadásra kerülő vállalatok teljes jelenlegi személyzetükkel kerülnek a megyei tanács irányítása alá.

Vállalatvezető, műszaki vezető, főkönyvelő, személyére vonatkozólag a megyei tanács intézkedik. Az új szerződés kötésére vonatkozólag a Beruházási Vállalat képviselője megfontolás tárgyává teszi, hogy a megyei tanácsi vállalattal új szerződést kössön. Jelenleg ragaszkodik ahhoz, hogy a már megkötött szerződés értelmében a leszerződött munkákat a Mátészalkai Magasépítési Vállalat végezze el, tekintettel arra, hogy a munkák elvégzéséhez szükséges anyagot csakis a Magasépítési Vállalatnál látja biztosítottnak ez idő szerint.

Az Építésügyi Minisztérium részéről felhívják a Nyíregyházi Magasépítési Vállalatot, hogy felvilágosítás tekintetében az újonnan alakuló megyei tanácsi vállalatnak bármikor álljon rendelkezésére. Egyben felhívjuk a Vállalat főkönyvelőjét, hogy az újonnan alakuló vállalat esetleg gyakorlatlan könyvelőjének betanításánál aktívan működjön közre. A Nyíregyházi Magasépítési Vállalat által átadandó vállalatok folyamatban lévő munkáit szeptember hó 16-án felértékeltek, készenléti fokát megállapították, az eddig elvégzett munka úgy tekintendő, hogy azt teljes egészében a Nyíregyházi Magasépítési Vállalat végezte. Szeptember 16. utáni időben végzett munkákat már a megyei tanács irányítása alatt működő vállalat végzi.

Az építésügyi Osztály vezetője kijelenti, hogy az átvétel és a megalakulás közötti időben semmi olyan intézkedést nem tesz az átadásra kerülő vállalatok felé, amelyek a jelenlegi anyavállalat által kijelölt rendelkezéseket kereshetné. Az átadó és átvevő részéről tudomásul veszik, hogy a megalakuló és a Megyei Tanács irányítása alatt működő Magasépítési Vállalat az átadásra kerülő államosított vállalatok jogutódja lesz.

Az 1949. szeptember 29-án kelt jegyzőkönyv szerint a Nyíregyházi

Magasépítési Vállalat

igazgatója: Jeszenszki István,

párttitkára: Bosnyák János,

Üzemi Bizottság titkára: Solymosi Mihály,

Műszaki Osztály, osztályvezetője: Csicska Gyula,

építőmester-helyettes: Adorján József,

Üzemgazdasági Osztály osztályvezetője: Kiss András építőmester, Műszaki

Osztály, kalkulációs csoport vezetője: Adorján József.

Az építőipar szervezete

Az Építésügyi Minisztérium 1949-ben szervezte a vidéki hálózatát. A vidéki hálózatot tájegységekre osztotta, így került megszervezésre 1950. február 21-én az É.M. Tiszántúli Magasépítési Ipari Központ Szolnokon. „Központilag kijelölt építkezések: az alakulás alatt lévő Magasépítési Nemzeti Vállalatok megszervezéséig a megbízásokat az anyavállalatok kapják.” Hatásköri lista szerint az Ipari Központ igazgatója az általa kinevezett személyekkel irányít. A személyzeti csoportvezető tesz javaslatot a nemzeti vállalatok igazgatóinak személyére vonatkozóan: kinevezés, leváltás áthelyezés, előléptetés, visszaléptetést illetően.

A Nemzeti Vállalatok igazgatója nevezi ki a főépítészt, az osztályvezetőket, a személyzeti felelőst és az összes kádereket. A vállalati ügyintézés szervei: igazgató, igazgatóhelyettes, főkönyvelő, ügyvezetőség, az osztályok. Az igazgatóhelyettest az Ipari Tröszt javaslatára az építésügyi miniszter nevezi ki.

1949. november 21. A Mátészalkai Magasépítési Nemzeti Vállalatot az Építési Miniszter a Tiszántúli Magasépítési Ipari Központ irányítása alá rendelte. A szolnoki központ kapta az ÉM listáján a 61-es számot. A 61-es szám mellé került az alája tartozó megyei vállalatok sorszáma. Közben a területi irányítás Debrecenbe került. Debrecenhez tartozott 8 vállalat, ebből a Nyíregyházi Magasépítési Vállalat kapta a 61/5 számot, míg a Mátészalkai Magasépítési Nemzeti Vállalat száma 61/6.

Hatásköri lista

A vállalat vezetése szempontjából fontos szerepet töltött be a hatásköri lista. A kinevezési jog gyakorlása tárgyában az Építésügyi Minisztérium 10080/3/47-13/1950 számú rendelete az irányadó. Vezetőállású dolgozónak számít a főkönyvelő, főmérnök, személyzeti vezető. A Nemzeti Vállalat igazgatójának hatáskörébe tartoznak a főépítész az osztályvezetők, a személyzeti vezető és a káderek.

Nemzeti Vállalat ügyintéző szervei

Igazgató, igazgató helyettes, főkönyvelő és az ügyvezetőség. Az ügyvezetőség egy konzultatív testület, véleményét az igazgatónak meg kell hallgatnia; működésében az igazgató nem korlátozhatja, ellentétes álláspont esetében az ügyvezetőség a felettes szervhez fordulhat, amit az igazgató nem gátolhat.

Osztályszerkezet

Igazgatási Osztály
Műszaki termelési Osztály
Üzemgazdasági Osztály
Anyaggazdálkodási Osztály
Könyvelési és Pénzügyi Osztály
Ellenőrzési Osztály /1950.IV. tői/
Munkásellátói Csoport

1951 novemberétől a megbízott igazgató (aki ekkor Choma János) és két közvetlen beosztottjának feladatkörébe tartozik az üzemi étkeztetés, a munkásszállás, közellátási jegyek, és a családok tüzelővel való biztosítása is, közreműködik egyéb szociális ügyek intézésében, valamint a munkások biztosításában.

Az 50-es évek elején nem volt könnyű élelmiszert, üzemi konyhát, munkásszállót, berendezést beszerezni. Amihez hozzájárult, hogy egyszerre sok kis létszámú munkahelyen folyt az építkezés. Az ellátás folyamatosságának biztosítására sertéseket neveltek.

1949. évben az ácsmunkások saját szerszámmal, ellenszolgáltatás nélkül dolgoztak. 1950-től szerszámot kell venni a vállalatnak, de addig is használati díjat lehet kifizetni, ami az órabér 3 % át nem haladhatja meg. A szerszámhasználati díj kifizetéséhez az engedélyt az Építőipari Egyeztető Bizottságtól, illetve a MÉMOSZ Központtól kell kérni.

Bérezés

Az állami hivatalokban és ipari üzemeknél 1948-ig a bérezési forma a napi bér illetve havi bér volt. Az államosítás után bevezették a teljesítménybérezést: ez történt a mezőgazdaságban is a munkaegység bevezetésével. Nehéz volt az átállás, mert új volt és nem volt megfelelő szakember a norma alapján történő bérszámfejtésre, erre is ki kellett építeni egy szervezetet: időmérő, önálló időelemző, beosztott, normacsoport-vezető.

1951. február 21.: Az Ipari Központ rendelete alapján a Nemzeti Vállalat magánszemélyektől építőanyagot nem vehet, szerszámokat nem bérelhet, még kisipari termelészövetkezettől sem.
1949. december 19.: a Népköztársaság Elnöki Tanácsának határozata: a nemzeti vállalatnál személyzeti és bérosztályt, illetve ellenőrzési csoportot kell szervezni. A közétkeztetés a vállalatnál, személyenként napi egy étkezés esetében 1 forint, vidéken 2-szeri étkezésnél 2

forintnál több nem lehet.

Ügykezelés

Az 1949-ben, a belügyminisztériumban megalakult Állami Ügykezelési Bizottság Szabályzatában szerepel az állami szervek titkos és bizalmas iratainak kezelése. A végrehajtásra létrehozták a Központi ügykezelési csoportot, melynek 4-es számú irányelve alapján a másoló (indigó) papírokat munkaidő befejezése után pánccsaszekrénybe kell zárni, és ha ezek használhatatlanná válnak, el kell égetni. Az ügykezelési Bizottság 001/1/1949 számú határozatában foglalt ügykezelési szabályzat 2. bekezdése szerint az anyag minősítésével kapcsolatos irányelveket kell szem előtt tartani, hogy olyan adatok ne kerülhessenek nyilvánosságra, amelyek katonai és ipari központok adatait tartalmazzák. A honvédségi és ipari központok építkezéseit rejtjelszámokkal kell kezelni, nyilvántartani és nem postai úton kell továbbítani. Ennek alapján a vállalati terv-, költségelemzési valamint, azokhoz kapcsolódó iratait rejtjelzettel kellett kezelni. Ha a rejtjel-nyilvántartás elvész, a kapcsolódó iratok nem használhatóak. Ez a szigorú eljárás nagyon megnehezítette a vállalati ügykezelést. Például a takarítói is bizalmi állásnak számított, mivel titkos iratok gyakran maradtak a pánccsaszekrényen kívül.

A Nyíregyházi Állami Építőipari Vállalat és a Mátészalkai Állami Építőipari Építőipari Vállalat külön cég, mivel alapításkor külön önálló megye volt. A két megye közigazgatásilag egyesült 1950. áprilisban, de az építőipari vállalatok önállósága egy pár évig még megmaradt. A két vállalat összevonásának alapvető magyarázata az volt, hogy Szatmár megye területe kicsi volt ahhoz, hogy eltartsa az építőipari vállalatot.

Minden kezdet nehéz, mondja a közmondás, de ebben az esetben nem csak a kezdet volt nehéz, hanem a folytatás is. A Nyíregyházi Magasépítési Nemzeti Vállalat 1949. szeptember 29-én megalakította a vállalat vezetését, vagy ahogy akkor nevezték, a vállalati háromszöget: Jeszenszki István igazgató, Bosnyák János párttitkár, valamint Solymosi Mihály helyettes üzemi bizottsági titkár személyében. A műszaki osztály vezetésével Csicska Gyula építőmester, helyettesül pedig Adorján József építőmester lett megbízva. Csicska Gyula később a Megyei Tanács VB/ Építési Osztályára kerül és tanácsi szinten irányítója lesz az építő és tatarozó vállalatnak.

A vállalat első munkája Nyíregyházán az OTI székház építése, illetve a gulácsi és a mátészalkai gépállomás volt. Visszatérve az OTI székházhoz, amely épület zsidó kórházként kezdett épülni 1928-ban, de a deportálás miatt félig készülhetett el. A földszint alapterülete 665,30 m², az emelet 665,30 m², az alagsor 642 m², összesen 1972,60 m². Tetőzete cserép. A befejezéshez szükséges pénzt 1 600 000 forintban állapították meg.

Az 1/1949 szám alatt kelt bizalmas iratban, amelyben Hetényi Kálmán, a Mátészalkai Állami Magasépítő Vállalat főkönyvelője panaszolja,:

„Több megrendelő nem fizet időben, aminek legtöbbször azaz oka, hogy nincs pénze. A másik visszatérő ok a kiviteli hiányosság, a harmadik ok a túlszámlázás. 1949-ben 992 577,51 forint kintlévőség állt fenn. Ilyen körülmények között gazdálkodni lehetetlen. A szeptember havi több mint 2,5 millió forint értékű termelésünkől, könyveink szerint csaknem 1 200 000 forint volt az anyagfelhasználás 820 000 forint, a munkabér és tisztviselői fizetés kb.

180 000 forint. Az alvállalkozói terhek (kb. 90 000 forint) költségének

kifizetéséből látható, hogy vállalatunknál komoly bajok vannak. Pirulni kell, ha az ember a benyújtott számlákra vonatkozó építetői megjegyzést és visszautasítást olvassa. Ilyen pl. a Sertéstenyésző Nemzeti Vállalat megállapítása: »Nevezett NV. túl magas egységárakat és valótlan mennyiségeket állított be kereseteibe.« A Nyíregyházi Építési Igazgatóság is figyelmeztetett már bennünket írásban, hogy ha nem hagyjuk abba a jövőben a kereseteink összeállításánál használatos, a valóságnak nem megfelelő beállítást, kénytelen lesz bennünket feljelenteni. Nyilván való ezek után, hogy a bevételeket meghaladja a hiány és a hiányt kényszerhitelből kell fedezni..." (Megjegyzésként említem, hogy a kényszerhitel felvétele esetén napi 1 % + kamatot kell fizetni.)

Beszámoló a magasépítési vállalat eddigi munkáiról, készült 1951-ben

„A Magasépítési Vállalat 1949. október havában alakult. 1949-ben 3 munkája volt a vállalatnak. Átvette és folytatta a nyíregyházi, illetve debreceni magasépítési vállalattól az OTI székház építését, a gulácsi gépállomást, a mátészalkai gépállomást. A Nyíregyházi Építőiparosok Szövetkezetét mint államosított vállalatot kérte fel az ÉM Lakás és Középítési Ipari Központ, Szolnok a nyíregyházi lebombázott MÁV állomás felvételi épület építési munkáinak végrehajtásával. 1948-ban készült költségvetés szerint 4 650 149,20 Ft. végösszeg Ebből lejön 15%, mert az 1948. évi norma szerint készült, másrészt 24 000 köbméter helyett, 21 060 köbmétert kell beépíteni. 1949-ben a beépítésre kerülő munkák díja 3 000 000. -Ft.

Üzemi Bizottsági választás 1949. november 11. 1950 elején a munkások létszáma 103-ról 319 főre emelkedett. Megalakult a pártszervezet 53 fővel. 1950-ben a 10 000 000 Ft bevétel helyett 11 201 000 Ft lett teljesítve.”

A pártszervezetnek nagyon fontos szerepe volt a vállalat életében. Az ötvenes évek elején a társadalmi élet minden területén a politika volt a meghatározó. Politika nélkül semmi sem történhetett. A termelés kezdetlegességét, az irányítás, szervezés hiányosságait politikai tudattal, munkaversenyek szervezésével, sztahanovista mozgalommal szándékozták pótolni.

Az új társadalmi rend szocialista felépítése az eddigiektől eltérő gondolkodású, politikailag képzetesebb embereket kívánt. Ezért politikai szemináriumokat, tanfolyamokat szerveztek és tartottak: „Közöljük – a 9040/ B/47-9 H/ 1950. szám alatt – hogy úgy a vállalat vezetője, mint a vezetőállású beosztottak is, ezenkívül 54 szaktársunk Azsájev Távol Moszkvától, című könyvet elolvasta.” 1951-ben kezdett nálunk meghonosodni a Sztahanovista mozgalom. Ennek felbecsülhetetlen nagy jelentőséget tulajdonítottak; az építőipar vonalán Maximenkó elvtárs mutatott be új falazó módszert. Az új falazó módszer abban nyilvánult meg, hogy aki falazott, azt teljes mértékben kiszolgálták, mindent a keze alá helyeztek, rákenték a maltert a lerakott téglára, csak le kellett rakni a téglát a malterrel lekent falra. (Ennek alapján az ő munkateljesítményét el kellett volna osztani annyi fele, ahányan a keze alá dolgoztak.)

„A dunapentelei építkezésen vállalatunk két dolgozója, Anderkó István és Fűzeséri Sándor elvtársak bemutatták az új eljárást. Anderkó István ezután megkapta a Köztársasági Érdemrend ezüst fokozatát és elnyerte a kitüntetett sztahanovista címet. Kovács Gábor munkavezető elvtárssal és Szabó József szaktárssal együtt Anderkó elvtárs brigádjával a gyakorlatban mutatta be a

gyorsfalazási módszert a szatmárcsekei építkezésen az év első felében. Ekkor a vásárosnaményi szülőotthon falazását végzi brigádjával. Teljesítménye állandóan 170-190 %. A termelést növeli, hogy rendelkezünk betonkeverő géppel. Vállalatunk megalakítása óta kiterjedésében is hatalmasan növekedett. Jelenleg 17 munkahelye van, ezek mind katonai építkezések, szétszórva Szatmár megye egész területén. A vállalat központi telepe hatalmasan kiépült, a gépkocsi park növekedett. Az üzemi pártszervezet munkája, az egyes munkahelyeken kiépült Pártcsoportok jó munkája eredményezte azt, hogy ez évben is augusztus 20-ra és november 7-re a dolgozók méltó felajánlásokat tettek és ezzel előmozdították a munkahely mellett a vállalat egész évi tervének teljesítését.”

A munkások átlagkeresete az első negyedévben 514 Ft. a második negyedévben 561, a harmadik negyedévben 585 Ft-ra emelkedett.

Július és augusztus hónapokban, de még szeptemberben is az aratási és cséplési munkák miatt a vállalat segédmunkásainak nagy részét nélkülöznie volt kénytelen, a helyettük felvett 14-16 éves gyerekek a vállalat szakmunkás dolgozóinak magas teljesítményszázalékát lehúzzák. 1950-ben – a tanácsok megalakulásakor – a megyei tanács munkügyi osztály működött, a járási tanácsokon munkügyi előadó. Ezek a szervek irányították a munkaerő-igénylést. Nagy hirdető táblán volt kiírva, hogy hová, milyen iparágba, mennyi munkást keresnek felvételre. Fel volt tüntetve az elérhető legmagasabb kereset, valamint étkezési, szállási és utazási lehetőség. A legtöbb munkást a nehézipar és bányászat igényelte. Ez a munkaerő-toborzás egybeesett a paraszti munkától való menekülés idejével. Az iparosítás olyan sok munkaerőt igényelt, hogy az építőiparnak alig maradt. Toborzók járták a községeket és a jelentkezőkért toborzási fejkvótát kaptak. A hatvanas években már hatósági eszközökkel próbálták akadályozni a munkaerő elvándorlását más iparágakba.

Az építőiparban munkát vállalók földművesek voltak, vagyis kétlakiak: fontosabb mezőgazdasági munkálatok (mint vetés, aratás, betakarítás) idejére otthagyták a vállalatot és hazamentek dolgozni. A mezőgazdasági munka elvégzése után vagy visszamentek a vállalathoz, vagy nem. Előfordult, hogy egy épület építése félbemaradt, mert a munkások elmentek haza. Az értelmiségi munkavállalók esetében nagyon szigorúan vizsgálták a politikai megbízhatóságot. A Vállalat vezetése mindent elkövetett, hogy stabilizálja a létszámot és ezzel növelje a szervezettséget és szakmai hozzáértést. Munkaversenyeket szerveztek: május 1., a munka ünnepe, november 7., az októberi forradalom évfordulója, december 2., Sztálin elvtárs születésnapja alkalmából. A munkaversenyeknek, felajánlásoknak nagy mozgósító ereje volt. Az emberekben még nem devalválódott a politika. A brigádvezetők jutalmat, kitüntetést kaptak.

A Minisztertanács határozata a munkaerő toborzásról a következőket írja:

„Az ipar munkaerő szükségletének jelentős részét 1951-ben szervezett toborzás útján kell fedezni. Szabolcs megyéből 8500 főt kell toborozni. A toborzás önkéntes. A toborzást a jóváhagyott állami terv alapján a helyi tanácsok közreműködésével azok a vállalatok végzik, amelyek a dolgozót foglalkoztatni fogják. A toborzás egybehangolása és ellenőrzése a Munkaerőtartalékok Hivatalának a feladata. A szerződéskötés általában egy évre szól. Az egy éves toborzási szerződést kötő dolgozók munkába álláskor az építőiparban 200 Ft jutalmat kapnak. A toborzott személyek legalább 50%-a nő legyen. Toborozni csak engedéllyel lehet. A toborzást ki kell plakátolni és közhírré kell tenni. A toborzást előre megszervezett

toborzógyűlésen kell végezni, de ha ez nem jár eredménnyel, házról-házra járva lehet végezni.”

Ezt a helyzetet azért említem meg itt kissé bővebben, mert a munkaerőpiac ilyen módon való kezelése különösen Szabolcs-Szatmár megyére vonatkozóan napjainkig érezteti a hatását, csak 1985-től ellenkező előjellel.

Kimutatás a folyamatban lévő munkákról, 1950.október.20.

s. sz	A munka megnevezése	A munka helye	fizikai	szellemi
1	A/55	-	81	5
2	-117 műszaki létesítmény	~	34	4
3	Erdéslakás	Máriapócs	6	—
4	Községháza	Tiszaeszlár	38	3
5	Gépállomás	Demecser	32	1
6	Tehénistálló	Gyulatanya	15	-
7	Gépállomás	Nyírmada	33	1
8	Rendőrségi istálló	Nyíregyháza	11	-
9	Általános iskola	Záhony	13	1
10	Csillagfürt nemesítő	Gyulatanya	16	1
11	Alkaloida építése	Büdszentmihály	11	1
12	Gépállomás	Nagyhalász	34	1
13	Borjúnevelő	Gyulatanya	11	-
14	Állatorvosi ambulancia	Nyíregyháza	20	-
15	MÁV felvételi	Nyíregyháza	45	3
16	Gépállomás	Mándok	1	-
17	Gépállomás	Polgár	1	-
18	50/75 II.	-	23	2
19	Gépállomás	Ofehértó	6	1
20	Állami Áruház	Nyíregyháza	7	-
21	Erdéslak	Orosladány	2	-
22	Lóistálló	Nyírmada	18	1
23	Gépállomás	Kisléta	13	1
24	Repülőtér karbahelyezés	Nyíregyháza	6	1
25	Gépállomás	Nyíradony	16	2
26	Sertéshizláló telep	Nyírmada	520	16
27	Tüdőgondozó	Gáva	7	-
28	Kertészeti Középiskola	Nyíregyháza	4	-
29	Községháza	Nagycserkesz	13	1
30	MÁV vontatási laktanya	Nyíregyháza	24	1
31	MÁV vízház	Nyíregyháza	24	-
32	Nyírségi Olajfeldolgozó Vállalat	Nyíregyháza	4	-
33	Oncsa Napközi Otthon	Nyíregyháza	3	-
34	Gépállomás	Kisvárd	3	-
35	Típuslakás	Tiszadada	7	-
36	Kazánház	Nyírbogdány	34	1
37	A/15		53	1
38	Istállóépítés	Büdszentmihály	5	-
39	Istállóépítés	Petneháza	6	-
40	Sertéshizláló	Vasmegyer	6	-
41	Lakóépület átalakítás	Vasmegyer	3	-

42	Gépállomás	Vencsellő	6	1
43	Silóépítés	Tiszabüd	4	-
44	Községháza	Encsencs	22	-
45	Víztoros építés	Kisvárda	3	-
46	Sertés fiazató	Büdszentmihály	5	1
47	3 db típuslakás	Balkány	11	-
48	1 db típuslakás építése	Nyírmada	2	-
49	Gépkocsiszín villanytelepen	Nyíregyháza	2	-
50	Dózsa nyomda	Nyíregyháza	18,	2
51	Kórház építkezés	Nyíregyháza	4	-
52	Sertésfiazató	Büdszentmihály	12	-
53	Szarvasmarha istálló	Büdszentmihály	10	-
54	3 db kút	Büdszentmihály	12	-
55	100 férőhelyes istálló	Vasmegyer		
56	Gépszín helyreállítás			
57	Juhakol		35	1
58	Lakóépület helyreállítás	Petneháza	6	1
59	50/75		15	5
60	50/76		60	8
61	Asztalos üzem	Nyíregyháza	52	7
62	Lakatos üzem		115	6
63	Bádogos részleg		14	2
64	Vasbeton szerelő részleg		25	2
65	Festő részleg		56	-
66	Villanyszerelő		14	1
67	Betonáru telep		14	3
68	Újtelep		28	3
69	Központi iroda			98
	Összesen		1746	193
		Egyéb dolgozó 31		

1949-1950. évben történt kivitelezések és azok kivitelezési költsége (1000 forint)

1.	MÁV felvételi épület	Nyíregyháza	4268
2.	41 db típus lakóház	Újszentmargita	621
3.	Iskola és tanítólakás	Tiborszállás	193
4.	Vámhivatali lakóépület	Záhony	618
5.	Sertésistálló	Szatmárcseke	250
6.	Kenderáztató medencék	Rétköz (Nagyhalász)	293
7.	Sertéstelep	Mátészalka	480
8.	Sertéstelep	Ricse	480
9.	2 db juhhodály	Bödönhat	294
10.	Oncsa Napközi Otthon	Nyíregyháza	110
11.	Jegyzői lakás és melléképületek	Tiszaszalka	116

12.	MÁV vontatási laktanya	Nyíregyháza	2153
13.	Tüdőszanatórium	Baktalórántháza	320
14.	Vármegye 2. újjáépítése	Nyíregyháza	149
15.	Tanyaközponti községháza	Belegrád	107
16.	Tanyaközponti községháza	Vajdabokor	113
17.	Tanyaközponti községháza	Királytelek	138
18.	Iskola és tanítói lakás	Záhony	376
19.	Dohánypajták 14 db		1300
20.	11 db kis munka		774

Összesen 13 153

1950. évre kijelölt munkák (1000 forint)

1.	Traktor + cséplőszín	Kisléta	250
2.	Traktorszín műhely	Királytelek	250
3.	Téglagyári épület	Tiszabercel	199
4.	Községháza	Tiszaeszlár	180
5.	MÁV víztorony	Nyíregyháza	244
6.	Gyermekváros	Tiszadob	530
7.	Villanytelep garázsa	Nyíregyháza	102
8.	Tüdőgondozó	Nagykálló	155
9.	Tüdőgondozó	Gáva	155
10.	Üvegház	Gyulatanya	545
11.	Kertészeti középiskola	Nyíregyháza	1 200
12.	Alkaloida magraktára	Büdszentmihály	312
13.	Cséplőszín + daráló	Ófehértó	161
14.	Cséplőszín + daráló	Encsencs	161
15.	VB cséplőszín	Kisvárdá	105
16.	Cséplőszín	Mándok	100
17.	Traktorszín + műhely	Nyírtét	166
18.	Traktor + műhely	Polgár	270
19.	Traktor + cséplőszín	Büdszentmihály	300
20.	Traktor + cséplőszín	Nagyhalász	300
21.	Traktor + cséplőszín	Nyíradony	260
22.	Traktor + cséplőszín	Nyírmada	300
23.	Gépállomás	Encsencs	139

24.	lakóház	Gyulatanya	145
25.	33 db kisebb munka		1 173
26.	Raktár	Nyíregyháza	350
27.	Korona Szálló javítása	Nyíregyháza	500
28.	Rádióadó	Nyíregyháza	240
29.	Lakóépületek	Büdszentmihály	140
30.	Üzemi épületek	Büdszentmihály	500
31.	Lakóépületek	Nyíregyháza	130
32.	Magraktár	Nyíregyháza	200
33.	Mezőgazdasági épület	Gyulatanya	157
34.	Mezőgazdasági épületek	Gyulatanya	1 385
35.	Termelőszövetkezeti építkezések		3 252
36.	Állami gazdasági építkezések		2 961
37.	Gápállomások – FM megrendelések		265
38.	Istállók		85

Összesen 17 822

1950. július 6-án a SZÁÉV vezetősége

Üzemgazdasági Osztály vezetője: Badics Sándor
Pénzügyi Osztály vezetője: Hetényi Kálmán
Munkaügyi Osztály vezetője: Kiss András
Munkavezető: Bodolótzky Sándor

Építésvezető: Gajdos Mihály
Főmérnök: Balogh Gyula, Jankovich József

Vállalati Tanács: a vállalatvezetés állandó képviselői 1985. október 18.

Seres Antal	Műszaki igazgatóhelyettes
Dr. Béres Géza	igazgatóhelyettes
Vezse József	termelési főmérnök
Tóth Lajos	műszaki főmérnök
Dr Radics László	főkönyvelő
Gajdos András	Vállalkozási Osztály, osztályvezető
Karóczy Gábor	Személyzeti és Oktatási Osztály, osztályvezető
Dr. Kovács János	Jogi és Igazgatási Osztály, osztályvezető
Hideg Éva	Terv- és Üzemgazdasági Osztály, osztályvezető
Tóth Gyula	Fő építésvezető

Igazgató által kijelölt VT. tagok

Demcsák Miklós (Ellenőrzési Osztály, osztályvezető)
Takács László (Szervezési Osztály, osztályvezető)
Petróczi Béla (ács)
Támcsuné Salamon Magdolna (Pénzügyi Osztály, osztályvezető)

A dolgozók választott küldöttei

Szolomájer József (Fő építésvezető)
Potor Gyula (lakatos, 2/2 ép. vez.)
Fábián László (Geodéta, 3/2 ép. vez.)
Tordai Károly (építésvezető, 4/3 ép. vez.)
Paládi Jenő (fő építésvezető, szakipari főép.)
Szeiler János (építésvezető, szakipari főép.)
Orosz János (építésvezető, szerelőipari főép.)
Raska Tamás (művezető, szerelőipari főép.)
Biró László (fő építésvezető, csernovci főép. vez.)
Batta Ferenc (üzemvezető, lakatos üzem)
Kovács Sándor (asztalos üzem)
Bártfai Attila (üzemvezető, szállítási és földgép üzem)
Fényes György (üzemvezető, gépesítési osztály)
Nagy László (Ellátási Osztály, osztályvezető – Vállalati Központ)
Racskó Tibor (Munkaügyi Osztály, osztályvezető – Vállalati Központ)

SZÁÉV vezetősége, 1991. május 20.

Seres Antal	Jenő	Raska László
dr. Béres Géza	Sörényiné Koleszár Anna	Horváth Péter
dr. Radics László	Bartha László	
Tölgyesi Gábor Paládi	Názon Gyula	

A vállalatnak 71 nyilvántartott műszaki munkavállalója van, ezek között azonban körülbelül csak 20 a valóban hozzáértő. Olyan műszakiakra van szükségünk, akik a fizetésükért nyújtanak is valamit. Ez a megállapítás a fenti időben tartott (1950. július 6.) műszaki bizottsági ülésen hangozott el. A munkavállalókat ne a személyzeti osztály vegye fel, hanem az illetékes osztályvezető. Badics Sándor üzemgazdasági osztályvezető elmondja, hogy „a mai napon értesültem arról, hogy Kisfás tanyán [Tiszalök határában] 20 napja 450 q kavics áll az állomáson és a fekbér már több mint maga az anyag értéke. Polgár és Tiszadada állomás között 1800 db cserép fekszik őrizetlenül, és Tiszadadán 150 q mész porlik 2 hete.”

A vállalat építési kapacitásának majdnem teljes egészét állami központi megrendelések kötötték le. Az Országos Tervhivatal a szaktárcán keresztül adta le a megrendeléseket az Építési Minisztériumnak Az ÉM. leosztotta a területi szervezeteknek, és azok továbbították a kivitelező vállalatok felé. A párt és kormány aktuális programja adta az építőipar jövőjét. A mezőgazdaságban nagy változások voltak folyamatban. Az egész helyzet azonban csak abban az esetben érthető, ha az előzményeket ismerjük.

A földreform a feje tetejére állította az egész mezőgazdaságot. Mondvacsinált vagy valódi politikai okoknál fogva sok embertől elvették a földet, amelyhez a 600/1945. FM rendelet

teremtette meg a jogi háttérrel, így több tízezer hold föld vált gazdátlanná. A földreform kedvezményezettjei viszont olyan szegények voltak, hogy a termelést nem tudták folytatni. Az állam a termeléshez pénzt nem tudott magánszemélyeknek juttatni, mivel a megtérülés és szakszerű felhasználás nem volt biztosított.

Egy megoldás kínálkozott: a (kényszerű) szövetkezés. 1948-ban kezdett a szövetkezeti eszme a mezőgazdasági termelésben konkrét formát ölteni. Addigra a volt uradalmi termelőeszközök, majorok szét lettek osztva és nagy részük úgy járt, mint a SZÁÉV a felszámolás alkalmával: a forgalmi érték és használati érték nagyon távol álltak egymástól és a több milliót érő gépek pár ezer forintért keltek el. Az állam elkezdte a szövetkezetek működéséhez feltétlen szükséges eszközöket hitelből biztosítani. Ugyanekkor megalakultak a gépállomások és kialakultak az állami gazdaságok.

Láthatjuk a SZÁÉV építési jegyzékén, hogy a mezőgazdasági üzemek és a honvédségi megrendelések kötötték le az építőipar kapacitásának nagy részét.

A megnövekedett igények kielégítésének a SZÁÉV csak akkor tudott eleget tenni, ha állandóan növelte kapacitását. Új gépek beszerzése mellett a dolgozók létszámát is növelni kellett.

Nehéz kérdés volt ez. Kevés volt a szakképzett ember. Még ha volt is építési vállalkozó – ugyan számuk alacsony volt –, politikai szempontból nem számítottak megbízhatóknak. Az '50-es években márpedig a legfontosabb szempont a politikai megbízhatóság volt, és csak utána következett a szakmai tudás.

Mivel az iparosítás államilag kiemelt fontossággal bírt, a nehéziparban több bért fizettek a munkásoknak, jobb volt a szociális ellátás. Gondoljunk csak a bányászok toborzására. Ott kétszer annyi bért ígértek és munkáslakást. A SZÁÉV-nek így be kellett érni a maradék, nagyrészt kétlaki munkaerővel.

Még jól szervezett termelőüzemet is nehéz helyzet elé állított az új irányítási rendszer: a tervgazdaság. Hallatlan bürokráciát kívánt meg. Előre nem látott esetekre kellett pénzt és anyagot igényelni. Az anyagigénylés legjobb esetben is két szerven keresztül történt, ami lassította az anyag megérkezését, de a két szerv az anyagigénylést korrigálhatta is. Megtörtént, hogy egy építményre igényeltek anyagot és sürgősségi szempontok miatt máshová kellett felhasználni. Az anyagmegrendelések kusza helyzete állt fenn, mivel arra illetéktelen személyek és osztályok rendeltek anyagot. Az anyagrendelés az üzemgazdasági osztály feladata, de ezt a pénzügyi osztály nélkül nem teheti, mivel a fedezetet ő ismeri. Az anyagtartalékolás forgótőke hiányában kényszerhitelt igényel, ami büntetőkamat megfizetését vont maga után, mégpedig havonta 1%-ot. „A Gazdasági Főtanács 2586/1948. sz. határozata értelmében vállalatunknak, mint állami vállalatnak a pénzgazdálkodásról napi kiadás-bevételtől naponta kell a Nemzeti Bank felé elszámolást adni.” Az árbevétel a vállalat működésének legfontosabb feltétele. A munkabér, anyagigénylés, technikai fejlődés, köztartozások kiegyenlítése. Állandó jellegű probléma a késedelmes vagy nem fizetés. Különböző formában, különböző feltételek mellett a teljesítés nem, vagy késedelmes teljesítése a vállalatot élete végéig elkísérte.

1991-ben a csőd eljárás megindítása az építetők nemfizetése miatt kezdődött el. Igaz, hogy ez már egy kicsit más műfaj.

Nagyon szűk volt az építési anyag termelői kapacitás. Sajnos ez a kedvezőtlen helyzet a szocializmus építését végig kísérte. 1949 évben regionális építőipari konferencián kimutatták, hogy Szabolcs megye építőipara a legrosszabb a termelékenységi mutató tekintetében.

Az idők folyamán számszerűen nőtt az építőipari cégek száma. A versenyhelyzet nem

kedvezett a SZÁÉV-nek. Panaszolják is, hogy a tanácsi érdekeltségű Épületszerelő Vállalatnak jobb a technikai felszerelése, a termelőszövetkezeti építőipari közös vállalkozásoknál lényegesen magasabb a jövedelem.

Van még egy lényeges probléma, amely a vállalatot végig kísérte: a nem kielégítő minőségű munka. Nagyon sok időt és pénzt költöttek az utójavításokra. Ez viszont nem objektív okokra vezethető vissza, hanem emberi mulasztásra, munkafegyelem hiányára.

Nagyon sok volt az elfekvő készlete, amit azzal magyaráztak, hogy a rossz építési anyag-ellátást akarták kivédeni. Ez a módszer többet ártott, mint használt, mert sok forgóeszközt vont el a termeléstől és később az elfekvő anyagot csökkentett áron tudta csak értékesíteni.

A vállalat egész tevékenységére jellemző volt az adminisztratív állomány aránya a termelő munkásokéhoz viszonyítva. Bizony az adminisztráció szükséges egy bizonyos arányig, de ezen felül a termelést hátráltatja, nem segíti. A vállalat fejlődése, léte, tevékenysége a megye fejlődésével egyenes arányban van. Nyíregyházán épülő sok köz- és magánépület nagy vonzóerőt jelentett a városnak. A munkahely, a lakás a legnagyobb vonzóerő, így lett Nyíregyháza nagyváros, igaz ez elsősorban nem az építőipar érdeme, hanem a társadalompolitikáé. Több ezer munkást foglalkoztatott állandóan, és nagy szerepe volt az építészeti szakma fejlődésében. Nem szabad a fejlődést, a tendenciát egy oldalról nézni, mert nagyon fontos társadalompolitikai vetülete van, ha a vonzáskörzet fejlődését vizsgáljuk. A központi beruházások nagy része Nyíregyházán realizálódott, ez alatt a vidék nem fejlődött, az ipar nyíregyházán összpontosult, ennél fogva a demográfiai egyensúly felborult.

A Szabolcs megyei Állami Építőipari Vállalat Szabolcs -Szatmár -Bereg megyén kívül több helyen dolgozott:

- Debrecen, munkásszálló
- Miskolc – izsófalvi vasútépítés
- Böcs, útépítés
- Diósgyőr, honvédségi
- Tokaj, hídépítés
- Látatlan, cementmű-építés
- Tiszaszederkény
- Óbuda, nyugdíjasok háza.
- Sátoraljaújhegy. Ott ugyanis állandó kirendeltsége volt, ahol 70 ágyas munkásszállást tartott fenn
- Dunapentelén
- Hajdúnánáson 30 ágyas munkásszállást tart fenn
- Budapest, lakóházépítés a Gyöngyösi úton, Lipótváros, Szentendre, üzemépítés
- Szovjetunió, Ungváron faházban 5 ágyas szobák, összesen 250 fő részére volt munkásszállás. Szállodaépítés 1979-ben 89 millió forint értékben Tengizben (a Kaszpi-tenger mellett).
- 1981-től Líbiában is jelen.

A vállalat a központi tervezéssel szemben az igényeinek kielégítését szolgálta. Nem volt szüksége piacutatásra, nem volt szükség versenytárgyalásra, hiszen nem volt vetélytárs eleinte. A 80-as évek elején kezdett a helyzet bonyolódni. Nem volt minden olyan egyértelmű. Igaz, hogy működött 1950-től az Építő és Tatarozó Vállalat és 1954. március 30-ig a Mátészalkai Építőipari Vállalat /61/3/ és 1961 január 1-ig az É.M. 6. ös. sz. Mélyépítő V., de ez nem jelentett piacvesztést. Az állami megrendelések még a kapacitást is meghaladták. Több

esetben lobbizni kellett a kivitelezőért. A hetvenes évek második felére elérte teljesítőképessége tetőfokát. Nagyvállalat lett, a megye legnagyobb vállalata.

Kivonat az 1951. évi szöveges mérlegbeszámolóból

A vállalat 1951 I. félévben tíz 500 000 forint értéket meghaladó munkára kapott kijelölést. A múlt évből átjött nyolc 500 000 forintot meghaladó munka és tizennyolc 500 000 forintnál alacsonyabb értékű munkát kapott.

Adó:

vállalati adó a termelési étek	1 % a
beruházások	1 % ős adója cementtelep termelése
után	19,5% termelési adó
árkiegyenlítési forgalmi adó	5 %
nem beruházás jellegű termelések vállalati adó	6,5 %

Fuvar-, illetve szállítási költség: A szállított anyagköltség több mint 30%-át teszi ki, mivel az anyagot nagyobb részt készletezni kell, és ez drágítja az építkezést. A nyírmadai sertéstelep az 1950. év legnagyobb építkezése. A 11 millió forintos összköltség esetében 1 millió forint árkülönbözet állt be pozitív irányban!

A mérlegben szereplő termelési érték és a valóság között jelentős eltérés van, mert a múlt évi termelésből vitás számlák megváltoztatták a végösszeget.

Újítások: A beadott és elfogadott újítás hullámzó. A második negyedévben 43 815 forintot ért el a megtakarítás. Az újítás eredménye a vékonyvakolás bevezetéséből adódott.

Sztahanovista mozgalom: A mozgalomban résztvevők száma 30-ról 145 főre emelkedett, átlagteljesítményük 150%. A munkaversenyben dolgozó 1129 főből 794 fő brigádban dolgozik. November 7-re 1025 fő tett felajánlást. Ferenci Mihály sztahanovista ácsbrigád 210%-ot ért el.

Gépérték: A második negyedévben 388 000 Ft és 24 540 óra volt, melyből üzemeltetve 10 828 óra, melynek alapján a gépek 13 712 órán álltak. A kihasználtság foka 44,1%. A rossz arány oka gépjavítás, átállítás, munkaterület hiánya.

Anyagszállítás: Anyagszállítási költség az összköltség 18,5%-a, ebben benne van a földszállítás, kordélyos szállítás. A sürgős, I. besorolású munkához más építkezésekről szállítják az építési anyagot, mert az eredetileg odarendelt anyagot nem lehet átirányítani, mert a MÁV új feladásnak számítja. A második negyedév folyamán szállítási költségtöbblet címen 305 000 forintot hártottunk át a megrendelőre, amely összeg a termelési költség 14%-ának felel meg.

Munkaerő: Munkaerő-hullámzás tekintetében a negyedév folyamán összesen 818 fő lépett be, ezzel szemben kilépett 411 fő, önkényesen kilépett 39 fő, áthelyezve más állami vállalathoz 215 fő. Étkezési költség 720 000 forint, a termelési érték 6,5%-a.

A tél beállta előtt a segéd munkások és általában a termelésben dolgozók számát a szükségletnek megfelelően csökkenteni kell, ezzel arányosan az adminisztratív műszaki irányítók számát is csökkenteni kell, aminek az a következménye, hogy ha elküldik a felesleges létszámot, tavasszal ugyanazokat, illetve ugyanolyan értékű dolgozót nem lehet felvenni. Ha nem bocsátják el, beralap túllépés következik be.

Honvédségi munkaerő alkalmazása:

1955. IV. 22. i jegyzőkönyvből: A putnoki építkezésen 80 fő honvédségi munkaerőt ad át a Honvédelmi Minisztérium azzal, hogy azon személyeket a Vállalat munkával lássa el, szállásról étkezésről gondoskodjon. Napi 3-szori étkezést kérnek, amit a honvédség 7,30 + 70 dkg kenyér árában megtérít. A vállalat kérése legalább 20 fő kőműves legyen. Ha 80 %-on alul teljesítenek, két héten belül felbontja a szerződést a honvédséggel.

Kötbér és szavatosság (1956. március 14.)

A vállalatot anyagilag sújtják a folyamatosan jelentkező, építési hiányosságokból fakadó kötbérek. A kötbérek oka – a vállalat vezetője szerint – az anyagihiány és az építésvezető mulasztása. Emiatt jelentős pénzösszeg kerül kifizetésre és rontja a vállalat eredményességét. Például a debreceni vízmű telepen a hiánypótlási határidő-túllépés miatt 34 500 forintot kellett kifizetni. Nyíregyházi irodaház esetében hiánypótlás késedelme miatt 12 294 forint. A felelős személyek ugyan felelősségre lettek vonva és kártérítést is fizettek, de ez végső soron felületi kezelése a dolognak.

Feljegyzés: Kanda Pál igazgató elvtársnak a megyei tanács elnökével, dr. Tisza elvtárssal 1984. május 3-án lefolytatott tárgyalásról.

Tisza István a megyei Tanács Elnöke és dr. Béres Géza, a SZÁÉV gazdasági igazgatóhelyettese megbeszélést folytattak a kivitelező vállalat és a megyei tanács mint beruházó közötti nézetérésekről. Béres Géza elmondta, hogy a Beruházási Vállalattal (az állami beruházások lebonyolítójával) rossz a kapcsolatuk, szerinte az szándékosan akadályozza a kivitelezést: a beruházásokat gyakran módosítja és egy párnapos késésért is kötbért követel. „Kifejtettük, hogy a maximált árak miatt olyan helyzetbe hozza, hogy az alacsony nyereség miatt veszélyeztetve van a vállalat stabilitása, és a további években kénytelen kapacitásszűkítést végrehajtani. Ez pedig a megyének sem lehet érdeke, egyrészt a költségvetési kapcsolatok miatt leszűkülő bevételi forrás kiesik (a nyereségadó a megyében marad), másrészt pedig az egyre igényesebb beruházásainak nem lesz kivitelezője.”

Tisza István: is úgy látja, hogy az utóbbi időben a vállalat és a tanács, de nem csak a megyei tanács, a városi tanács és a vállalat között, valamint a beruházási vállalat és a SZÁÉV közötti kapcsolat nem jó, örökös huzavonák vannak. A legtöbb esetben kritikával, a vállalat elmarasztalásával találkozok. Felvetette, hogy ez azért is így van, mert az utóbbi 1-2 évben egy új jelenség lépett fel a SZÁÉV-nél, ami eddig szokatlan volt: úgy az átadási megállapodásokban, mint egyéb részletkérdésekben a SZÁÉV nem tartja határidős ígéreteit, nem mindig felsővezetői megállapodások ezek, de sok esetben, amikor a fő építésvezető vagy építésvezető megállapodik a műszaki ellenőrrel, ezek sem teljesülnek. Érezhető probléma a minőség romlása és az adott létesítményeknél is nagyon sok az utólagos javítás, hiánypótlás, és garanciális kötelezettség (amelyekben szintén nem tett a vállalat minden esetben eleget kötelezettségeinek). Megérti a vállalat anyagi gondjait, de a tanács azért felelős, hogy a rendelkezésre álló pénzekkel minél több feladatot valósítsa meg. Meggyőződése szerint, és a kapott tájékoztatása szerint az alacsony nyereség nemcsak az alacsony árszínvonal, hanem az indokoltnál nagyobb ráfordítások, a munkaszervezési és munkaerő kihasználást gondok miatt is fennáll. Ezeket a hiányosságokat a vállalatnak saját magának kell kiszűrni, ezeket nem lehet az árba beépíteni. A vállalatnak tudomásul kell vennie, hogy a megrendelő és az igények pénzügyi hátterében a tanács áll, tehát annak a véleményét vállalkozóként jobban figyelembe kell vennie. Nagyobb vállalati alkalmazkodásra van szükség. Úgy érzi, hogy azaz idő már lejárt, amikor a kivitelező szempontjait lehetett érvényesíteni a beruházások megvalósításában. Nem értette a megyei kórház fűtése miatti több mint egy

millió forintos többletköltség igényeit – mondván – hogy ez szerinte téliesítési költség. A beszélgetés elején kifejtette, hogy a záhonyi lakások miatti kötbér igényt fenntartja, illetve majd a bíróság döntse el, hogy jogos-e a vállalat azt megfizetni, vagy sem. Már 1949-ben panaszkodott a Mátészalkai Építőipari Vállalat főkönyvelője, hogy szégyelli azt, hogy túlszámlázás, el nem végzett munkákért reklamálnak a megrendelők. A SZÁÉV egész pályafutásán keresztül húzódik ez a hiányosság

Élet és munkakörülmények alakulása

Nyíregyházán 1950-ben épült egy földszintes munkásszálló, konyhával és étteremmel, ahol 200 főt lehetett elhelyezni. Mindez azonban kicsinek bizonyult. Vidéki munkahelyeken igen mostoha körülmények között helyezték el a dolgozókat. A nagyobb építkezéseken 10-15 kilométeres körzetben kerékpárral jártak haza a munkások, télen pedig fagyszabadság volt kereset nélkül. 1960-ban már minden munkahelyre sajtó járt, az ebédlőkben munkásszállásokon mindenütt rádió volt, nagyobb munkahelyeken fiókkönyvtárat hoztak létre.

1962-ben Nyíregyházán 250 fős korszerű munkásszálló, 1600 adagos konyha és modern étterem építéséhez fogtak hozzá. 1964-ben volt az átadás, ekkorra azonban a vállalat létszáma kétszeresére emelkedett, így az elszállásolási gondok továbbra is fennálltak.

Műszaki fejlesztés, gépesítés

A vállalat műszaki fejlesztésének történelme lényegében azonos a megye azonos építőipari fejlesztésével. Három szakaszra osztható a műszaki fejlesztés szempontjából. Az első időszak a hagyományos építés időszaka volt: hagyományos technológiával, nagyjából kézi erővel és igen kevés és kis teljesítményű géppel dolgoztak. 1949-ben nagy fejlődésnek számított egy betonkeverő gép. Műszaki és technológiai fejlődést az előre gyártott betongerendák, fűdémtálcák és béltestek széles körű elterjedése jelentett. Az '50-es évek második felében ha nem is magas színvonalon, de ez a módszer már igényelte a gépesítés bizonyos fokú fejlődését.

Az építkezések zöme a mezőgazdaság szocialista átszervezéséből fakadóan istállók, magtár, gépállomási gépszínek voltak. Hagyományos technológiával épültek a Vasgyár utcai bérházak és az Arany János utcai lakóházak.

Második szakasznak számít 1960-tól a gazdasági mechanizmus bevezetéséig terjedő időszak. Ebben az időszakban a hagyományos kisméretű és B30-as téglá helyett a kohósalak blokkos építés és rövid ideig az öntött kohósalak építés volt jellemzője a lakásépítésnek. 1965-től a Tanárképző Főiskola építésével kezdődött az UNIVÁZ szerkezet, valamint a helyszínen előre gyártott homlokzati szerkezet alkalmazása. A 60-as évektől az ipari építkezéseknél lendült fel igazán az előre gyártott elemek alkalmazása. Ezt mutatja be igazán az Almatároló, a Nyíregyházi Konzervgyár, Fehérgyarmati Téglagyár, Tiszavasvári Alkaloida.

Harmadik fejlesztési szakasz a gazdasági mechanizmussal kezdődik. Ez a szakasz nem csak a technológia fejlődését vonta maga után, hanem a gazdálkodás eddigi rendjét is megváltoztatta. Ezt a technológiai korszakváltást legjobban reprezentálja a Tünde utcai telep. Ez a telep a SZÁÉV technológiai központja. Az építőipar minden szakágzatának van korszerű szerelő műhelye. A legdöntőbb körülmény a vállalat műszaki életében az ország építőiparának rendkívül intenzív műszaki fejlesztése. Ezek közül ki kell emelni:

- lakóház építés: a miskolci és a debreceni házgyári lakások szerelése, majd az alagút zsalus technológia belépése
- kommunális építésnél a komplex UNIVÁZ rendszer kialakítása és vállalati alkalmazása
- ipari és tárolási épületeknél: az üzemben előre gyártott vázszerkezetek nagy skálája és komplexitása

A harmadik szakasz főleg a minőségi termelést irányozta elő. Eddig ugyanis a mennyiségi termelés volt az elsősorú követelmény.

Minőségi változásnak számított a minőségi betontechnológia, a hegesztés technológia fejlesztése. A műanyagot széleskörű alkalmazása, a méretpontosság és a minőség újszerű értelmezése. A több tonnás épületelemek mozgatása kézi erővel lehetetlen. Speciális szállítójárművek szállították a lakáspaneleket Debrecenből és Miskolcra. Ezeket nagy teherbírású daru emelte a helyére és addig ott tartotta, amíg a hegesztők a rögzítő vasakat összehegesztették. A panelek közé gumicsikokat illesztettek, ami szigetelte. Valami okból kifolyólag nem jött minden össze, mert elfelejtettek szigetelőt alkalmazni. Rostás Zoltán kollégám VIII. emeleti lakásában tapétázás közben vette észre, hogy kilát, látja a szomszéd házat. Addig a szigetelést csak a tapéta biztosította.

A technikai fejlődést nagymértékben segítette az újító mozgalom szervezése és működtetése. Az 1971. évben az újító mozgalom 20 813 894 Ft. gazdasági megtakarítást eredményezett a vállalatnak, és a kifizetett újítási díj 1 313 929 Ft. volt.

Átadott lakások kivitelezési mód szerinti megoszlása 1958-1973

Házgyári	Hagyományos	Vasbeton vázas	Quitnord	Blokkos	Összesen
1274	3381	59	63	3379	8403

Összes foglalkoztatott létszám alakulása, 1949-1974

	1949-1950	1954	1959	1964	1966	1969	1970	1971	1972	1973	1974
Munkás	1330	1022	1149	2898	3551	3980	4466	3861	3622	3450	3550
Műszaki	95	144	97	251	301	331	358	363	342	322	333
Admin.	112	98	77	197	247	264	292	286	280	279	280
Egyéb	137	184	101	266	302	348	377	379	324	284	282
Ip.tanuló	60		95	37	76	61	66	83	100	284	275
Ny.díjas				52	45	73	68	64	63	67	76
Ossz.	1734	1448	1519	3701	4522	5057	5627	5036	4731	4686	4796

Termelékenységi mutató

Bázis évnek az 1949. évet tekintem. 1949-ben a termelés volumene az 1968-as árszinten számítva 50 millió forinttal indult és negyedszázad múltán tizenötszeresére emelkedett. Az elmúlt 25 év fejlődési ütemére a megyei fejlesztési igény mindenkor meghatározó volt. 1959-től 1970-ig 11 év alatt a termelési volumen 780 % al nőtt. Tulajdonképpen 1970-re már elérte a vállalat a 25 évre szánt termelést.

1970-ig a fejlődés zavartalanul növekedett, de 1970-ben törés állt be: a termelési volumen visszaesett, ami két objektív tényező hatására vezethető vissza. Az egyik a 1970-es tiszai árvíz. Az árvíz kár helyreállítására újjáépítési bizottság alakult. A résztvevő megyei építőipari létszám 4574 fő, megyén kívüli építőipari létszám 3 939 fő. A mentés és az újjáépítés nagy anyagi kapacitást kötött le. Ez az esemény nem volt tervezhető és kilendítette a vállalatot eddigi termelési folyamatából.

KEMÉV Kelet-Magyarországi Közmű és Mélyépítő Vállalat

Megalakulása 1971. január 1. A mélyépítés, közműépítés 1971-ig a SZÁÉV profiljába tartozott, egy főépítés vezetőségi szervezetben. Az új vállalatként kivált ágazat, a vállalat termelőkapacitásának 1/6 részét képezte.

A termelési volumen növekedése a IV. ötéves terv időszakában az előzőekben ismertetett törés következtében stagnált. Az 1970. évi 788 milliós csúcsvolumen 4 466 munkáslétszámmal, 1974-ben ugyancsak ezt a szintet 3 550 fővel, azaz 916 fő létszámcsökkentéssel valósítjuk meg. 1985-ben kelt vállalati tevékenységi jegyzék alapján az alábbi tevékenység végzésére vállalkozott:

Főtevékenységi kör:

- Termelő beruházások építése, ipari, mezőgazdasági, közlekedési, kereskedelmi, létesítmények, tárolók,
- Lakás- és kommunális építés,
- Vegyes lakásépítés,
- Épületfenntartás és korszerűsítés,
- Út-, vasút- és hídépítés,
- Vízi építmények kivitelezése, fürdőmedencék, közművek, csatornázás, építés és korszerűsítés,
- Földalatti létesítmények építése,
- Építési szakipar,
- Villanszerelő ipar: belső, külső villanszerelés,
- Épületgépészeti berendezések szerelése,
- Építéstervezés,
- Technológiai tervezés,
- Beruházások szervezése, lebonyolítása és beruházási fővállalkozás

Mellék és kiegészítő tevékenységek szolgáltatások:

- Villamos energia ipar: gáz- és melegített víztermelés és szolgáltatás
- Hőenergiaszolgáltatás a leányvállalat részére
- Gépek és gépi berendezések gyártása, lakatosüzemi gyártás
- Gépek és gépi berendezések javítása
- Gépek és gépi berendezések technológiai szerelése
- Közlekedési eszközök javítása, gépjárműjavítás
- Egyéb feldolgozóipar, ácsmunkák
- Épületasztalosipar: nyílászárók, szakipari falak gyártása, egyéb asztalosipari munkák
- Bútoripar: konyhabútorok, beépített szekrények
- Nyomdaipar: fénymásolás, sokszorosítás, vállalati anyagok nyomtatása, könyvkötés, vállalati nyomtatványok készítése
- Vegyes gépjárműközlekedés: áru- és személyszállítás
- Egyéb közlekedési szolgáltatás: szállítmányozás, gépjárműjavítás, karbantartás, gépjárművek ellenőrzése, fogyasztási normák ellenőrzése
- Munkahelyi vendéglátás: dolgozók étkeztetése, munkásszállás
- Gépi adatfeldolgozási rendszerek tervezése, szoftver ellátás
- Adatfeldolgozás

- Üzem- és munkaszervezés
 - Termelőeszközök kölcsönzése: kisgépek kölcsönzése, állványzati anyagok, zsaluanyagok kölcsönzése, egyéb vállalati anyagok kölcsönzése
 - Takarítás: kártevő irtás, épület és lakástakarítás
 - Hirdetés: propaganda-, reklámtevékenység, kiállításszervezés, dekoráció
 - Gazdálkodási és ügyviteli szolgáltatás: gépírás, műszaki rajzolás, tolmácsolás, számvitel, adóbevallás, kalkuláció.
 - Gyógyító, megelőző, alapellátás szolgálatai: üzemi, körzeti orvosi szolgálat
 - Munkahelyi üdültetés: vállalati dolgozók üdültetése
 - Egyéb üdültetés: csereüdültetés
 - Szakmunkás tanulók oktatása: oktatás vállalati tanműhelyekben
 - Tanfolyami és egyéb oktatás: vállalati tanfolyamok szervezése, lebonyolítása
 - Egyéb gazdasági jellegű tevékenység: minőségellenőrzés, szabadalmi tevékenység, műszaki, gazdasági tájékoztatás

A felsorolt tevékenység összefogása, koordinálása, szervezése és finanszírozása nem kis teljesítmény, mert a vállalati eredményt befolyásolta. 1991-ben a vállalat átvilágításával megbízott szervezet a tevékenységi listán szereplő perifériális, azaz nem az alaptevékenységhez tartozó feladatokat és szociális ellátások megszüntetését javasolta.

1985 a SZAEV életében a tetőpontot jelentette. A beruházó, az állam is az anyagiak hiányával küzdött és elkezdte a beruházási költséget korlátozni. Az 1949-ben kezdődő tervgazdálkodás, tervutasítás, már születésekor sem volt jó, de a '80-as évekre gátjává vált a fejlődésnek. A pénztelenséget, a személyi feltétel hiányát, a termelőeszközök hiányát tetőzte a számtalan bürokratikus megkötöttség, amelyet tetézt a szinte gyerekségnek tűnő politikai boszorkány üldözés. Lehetett valaki kvalifikált építőmester, de ha nem volt hű a Szovjetunióhoz, már elveszett ember lett. Minden utcasarkon, lépten-nyomon az ellenséget vélték felfedezni. Ha valaki nem tapsolt Rákosi Elvtárs nevének hallatán, az már nem volt megbízható. (Egy esetet elmondok az elmondottak igazolására: 1956 előtt történt az eset a Városi Tanács zárt udvarán akkor ott rendezvényeket tartottak és pártgyűlés volt. Az egyik pártfunkcionárius elaludt és a székekkel felborult, ezért pártfegyelmit kapott, mert egy párttaggyűlésen nem illik elaludni.) Nem a szocialista eszme bukott meg, hanem az a módszer, ahogyan azt meg akarták valósítani. Visszatérve az építőiparra a társadalmi fejlődés túllépett a tervgazdálkodás korábbi gyakorlatán. Az állami költségek korábbi módon nem voltak folytathatók. A tömegtermelés mellett a minőség és értékarányosság is fontos volt. Az új gazdasági mechanizmus bevezetése bizony sok problémát okozott a vállalat vezetésének.

Elvárták, hogy a beruházott pénz reális áron, normális minőségben és a megállapított időben realizálódjon. Ez derült ki Tisza István a Megyei Tanács elnökének tájékoztatójából. Ha alaposan és az eseményeket részleteiben elemezzük, a rendszerváltás már 1985-ben elkezdődött. A nagyfokú takarékoság, a beruházások terén és a megvonás a kajszi barackfa gutaütéséhez hasonlított. A szépen virágzó, dús lombosított fa egyszer csak elkezd fonnyadni és nem lehet látni, hogy a baj a gyökérszinten már korábban elindult.

Az egyik jól menő tiszavasvári termelőszövetkezet elnöke panaszkolta, hogy hiába volt a bankban annyi pénzük, amennyit hitelbe akart felvenni, nem kaptak, mert a bankok már tudták, hogy a végén nem lesz, aki visszafizesse.

A vállalat nem érzékelte a kialakult helyzetet. Csökkent a központi beruházás, és az is, ami pótolta volna a központi beruházásokat, mint a biztosító, pénzügyintézet és néhány ipari ágazat beruházása is. Budapesten elkezdődött az ipari üzemek vidékre költözése. Ez már a vég

kezdetre volt. A munkabérrel túlterhelt vállalatok úgy tettek, mint most a multinacionális cégek- Ha nő a munkabér, átköltöznek Kinába. Különösen a mezőgazdasági üzemek fogadták be a kitelepült melléküzemágakat. Mindegy volt a profil, hogy injekciós tő, vagy öntött kályhát kell gyártani, csak legyen munkája a lakosságnak. Ez a tendencia is visszajára fordult egy pár év múlva, mert az anyagcég tönkre ment és ezt nem élte túl a kitelepített részleg sem.

A SZÁÉV forgatókéjét nem tudta banki hitellel biztosítani és egyre nőtt azon beruházók száma, akik nem tudtak fizetni. A SZÁÉV vezetése a veszélyt még mindig nem látta, gondolván, ha külföldön vállal munkát, elkerülheti a nehézségeket. Csakhogy külföldön is végzetesen hasonló volt a helyzet.

1970: a Népi Ellenőrző Bizottság /NEB/ vizsgálata

Az építőipar tartózkodik az új technológiák alkalmazásától. Nőtt az építkezések átfutási ideje, ez eredményezi a mennyiségi és minőségi kifogásokat.

Nem alakult ki a megyében az anyagbázis, sem házgyár, sem téglagyár.

A termelésre eső állóeszközérték az országos átlag 60 %-a.

A kivitelezés időben való teljesítésének akadályai:

- Nem kellő mértékű és nem időbeni az anyagellátás biztosítása.
- Főszerkezeti anyagként a lakóházépítésnél közép- és nagyblokkok használata.
- az anyagellátást a szállító vállalatok sem mennyiségben, sem az ütemezett időre túlnyomórészt teljesíteni nem tudják. (Például a nyíregyházi papírgyár 100 milliós beruházásnál a tetőszerkezetet korábban szállították, mint a függőleges falat.) A kivitelezők sem mernek reklamálni, mert attól tartanak, hogy később még rosszabb lesz az anyagellátás.
- Kihatással vannak az építkezésre a gyakori tervmódosítások.
- Az építkezések átfutási idejének megoszlása: az alépítményre az idő 20 %-a, a felépítményre az 50%-a, a befejező munkákra 30 %-a esik.

A NEB vizsgálat több oldalon sorolja a termelést akadályozó okokat, amelyek nem újak.

Megváltozott a beruházások telephelytől való távolsága. 1976-ban az építkezések 62,7%-át végezték a telephelyen, 1977-ben már csak a 44,5%-át, 1978-ban pedig mindössze a 33,66%-át.

1982-ben megszerezte a SZÁÉV a Tiszadob-Ókenézi Andrassy Aladár kastélyát 1 forintos áron azzal, hogy azt felújítja vállalati oktatási központ és üdülő céljára. Példamutatóan 30 millió Ft-os költséggel újjáépítette 1986-ban, amikor már a vállalati jövedelmezőséggel nem volt minden rendben. Mindenesetre ezzel a kastély elkerülte a pusztulást.

A Vállalati Tanács

Az állami vállalatokról szóló 1977. évi VI. törvény és a végrehajtásáról rendelkező 33/1984./X.3./rendelet módosításával egységes szerkezetbe foglalt szövege III. fejezet 12.§ 1. bekezdés, a pontja alapján a vállalati gazdálkodás eredményesebbé tétele érdekében a vállalat vezetését új alapokra kellett helyezni.

- A dolgozók fokozott bevonása az irányításba – a dolgozó, mint tulajdonos – racionálisabb gazdálkodást volt hivatva megvalósítani. A testületi munka lényege kollektivitás és a személyi felelősség. A testület működése a döntéshozatal módszere, a konfliktusérzékenység, az ütközések vállalása, ellentmondások megoldásának lehetőségei.
- Előterjesztésekkel kapcsolatos követelmények. Az eddig működő háromszög: – vállalatvezető, pártvezető, szakszervezeti vezető – nem látszott kielégíteni eléggé a

dolgozók bevonását a termelés-szervezésbe. A hiba mindvégig ugyanaz. A párttitkár, a szakszervezeti titkár a hatalom részeseként elidegenedik a tagságtól, az eseményeket felülről nézi és nem látja, mi van alul. A hatalomba való megmaradás nem köz- hanem személyi érdek. A vállalatvezetővel szemben lojalitás fejében támogatást vár és kap a következő választáson. A párttitkár esetében ez a képlet egyszerűbb, mivel a jelölés a tisztségre ajánlás útján történt és a felsőbb pártvezetés döntéshozatal előtt a vállalati vezető ajánlása döntő volt.

- A vállalati tanács esetében résztvevők száma lényegesen megnő. A Szabolcs Megyei Állami Építőipari Vállalati Tanács 35 tagból áll, melyből 18 fő a dolgozók választott küldötte, 17 fő pedig a vállalat képviselője. A vállalatvezetés jelöltjei általában osztályvezetők, vagy önálló üzemrész vezetői. A vállalati tanács 35 fős tagságán kívül állandó tanácskozási joggal lehetett jelen a vállalati pártbizottság titkára, a Szakszervezeti Bizottság titkára, a Kommunista Ifjúsági Szövetség titkára
- A vállalati tanács tagjait a munkahelyi közösségek jelölés útján, nyílt szavazással 50% + 1 többséggel választják 5 évre. A vállalati tanács az igazgatót beszámoltathatja, leválthatja.

A vállalat átszervezése

Az 1989. elején készült javaslat a vállalat működésének és szervezetének racionalizálására. A 16 vezető által készített javaslat bevezetőjében megfogalmazódik a vállalat jövőképe*:

„Az egyre szigorúbb gazdasági szabályozórendszer, a romló piaci körülmények, valamint a vállalatban belüli szervezetlenségi gondok miatt a vállalatvezetés különböző szintjén felmerült az igény, a Társasági Törvény megjelenésével viszont megteremtődött a lehetőség a vállalat teljes keresztmetszetét átfogó radikális átalakítására. Ennek célja a tradicionálisan nagyvállalati szervezet helyett egy a piaci igényhez jobban igazodó szervezeti forma kialakítására. A vállalat vezetői által kijelölt team a kérdéscsoportot széleskörűen felülvizsgálta, megvitatta és az átalakítás szükségességével kapcsolatban az alábbiakat állapította meg:

Az építőiparban nagyfokú átrendeződés ment végbe. A vállalatirányítási rendszer megváltoztatása még jobban ráirányította a figyelmet a jelenlegi körülmények megváltoztatására.

1. a kijelölési rendszer helyébe a versenytárgyalás lépett
2. a nagymérvű állami megrendelés elmaradása
3. a kisnyereségű építkezések a szinttartást sem teszik lehetővé
4. a kvalifikált szakemberek megtartása nagy nehézségekbe ütközik.
5. a kínálati piac beszűkülése a nagy eszközellátottság fenntartását nem teszi lehetővé

Az új vállalkozási formák társasági törvénnyel szabályozott rendezése széleskörűen áthatja a magyar gazdaságot. Az építőiparnak újfajta kapcsolatrendszert kell kialakítani más ágazatokkal. A kisebb, alkalmazkodni képesebb építőipari szervezetek elszívó hatással lesznek a vállalat személyi állományára, így a versenyképesség csökkenésével kell számolni.”

Átalakulás

A Vállalati Tanács 1991.III. 26. i. jegyzőkönyvéből, Seres Antal igazgató:

„Nem akarjuk sem az embereket, sem az eszközöket érdemtelenül magunknak meghagyni. Olyan működési formát kell keresni, aminél az emberek döntő többsége tud tovább élni, önmagának életteret biztosítani. Lehet, hogy a több kis szervezetben való működéshez, ehhez az élettér szorításhoz nagyobb lehetőséget ad. Ez lenne az átalakulásnak a fő célja.”

Több VT tag elmondta, hogy a dolgozók félnek a munkanélküliségtől, az elbocsátástól. Több dolgozó vállalkozna Kft-ben való tevékenységgel, de nincs pénzük, és a vállalat által

átadandó gépek és épületek bérleti díját nem tudják kitermelni: „azok az emberek kell, hogy előtérbe kerüljenek, akik vállalkozni akarnak, akiknek valamilyen elképzelésük van. Ezt az átalakulást úgy csinálnánk meg, hogy létszámában ne legyen súlyosan sértve, a vállalathoz való kötődés lenne az eszköz lízingelése, az épületek bérbeadása, esetleg gépek bérbeadásáról is lehet szó. Döntően az önszerveződésre akarjuk ezt az átalakulást építeni, és ennek az önszerveződésnek a lehetőségét biztosítva.” /igazgató/

A VT elhatározta 1991. április 20-ig a gépjármű gazdálkodási és a Gép- És Járműjavító Főüzem átalakítását. Feltűnően rossz a szállítás eredményessége. Túl magas a raktári készlet és anyagkészlet, amit 1/3-ra kell csökkenteni.

A vállalat privatizációja, a kft-k részére juttatva:

	A Kft neve	törzstőke alapításkor	emelés	törzstőke emelés után
1.	Komplex	1 000 000	14 190 000	15 190 000
2.	Szakisz	1 000 000	29 980 000	30 980 000
3.	Szavill	1 300 000	16610000	17910000
4.	Szabolcsfa	2 200 000	37 050 000	39 250 000
5.	Fémváz	1 100 000	23960000	25 060 000
6.	Szer	1 000 000	25 540 000	26 540 000
7.	Gépszolg.	1 300 000	33 040 000	34 340 000
8.	Betomix	2 200 000	22 390 000	24 590 000
9.	Generál		125 600 000	125 600 000
	Összesen			339 460 000

A kft-ékbe kihelyezett vagyon	213 860 000
Egyéb kihelyezett vagyon	24 480 000
Vállalati eszközállomány a kihelyezett vagyon nélkül	956 060 000
Teljes eszközállomány	320 000 000

Az eszközállományt terhelő tételek

Jelenleg nyilvántartott fizetési kötelezettségek	775 000 000
Eddig nem nyilvántartott kamatok, peres ügyek	10 000 000
Szavatossági kötelezettségek megváltása	80 000 000
Járadékellátásban részesülők részére fizetendő díjak	40 000 000
Privatizációs költségek vagyonértékelés, társaságalapítás konzulensi díj	10 000 000
Tervezett Állami Vagyonügynökség befizetés	315 000 000
Összes eszköz	320 000 000

Csőd eljárás, felszámolás

„Tisztelt Megyei Bíróság!

Alulírott VÁÉV BRAMAC KFT a Szabolcs Megyei Állami Építőipari Vállalat Nyíregyháza, Toldi u. 1. cím alatti vállalattal szemben folyószámlánkon, 1991. március 25-i egyenlege szerint 68 343 Ft tartozást tartunk nyilván.

A fenti adósságállomány 1990. október hónapban halmozódott fel a mellékelten becsatolt, és adós által nem vitatott teljesítésekből. A mellékelten becsatolt okiratok fotómásolatban bizonyítják, hogy adós

folyamatos fedezethiány miatt teljesítésképtelen. Az adósságállomány nagyságrendje és a teljesítés elmaradásának hosszú intervalluma a hitelező vállalat, mint kérelmező, működési kondícióit súlyosan veszélyezteti. A fenti tényállás alapján, az 1986. évi 11. törvény és az azt módosító és kiegészítő jogszabályok alapján, a mellékelt meghatalmazással igazolt jogi képviselőnk útján felszámolási eljárás lefolytatása iránti kérelmet terjesztünk elő.”

A SZÁÉV vagyona 1991-ben többszörösen felülmúlta a felszámolást kérő követelését, mégis ez a kis összeg tett pontot egy 53 éves nagyvállalat működésének végére. Az átvilágítás, a tanácsadó szervek, maga a privatizációs folyamat sok millió forintot húzott ki a vállalat zsebéből. A cél a vállalat felszámolása volt, és ezt megtehették volna a különböző eljárások nélkül. A vállalat eladhatta volna készleteit, ingatlanait viszonylag elfogadható áron. Amint a felszámoló kezébe vette a vállalat vagyonát, attól kezdve elkezdődött az igazi privatizáció. A felszámoló mérlegben feltüntetett érték - lehet hogy magas volt - el lett kótyavetyélve a napi szabadpiaci áron. Még nem beszéltem a felszámoló cég mértéktelen, a felszámolásból származó jövedelméről. A felszámolás eltart több évig. Ez az eljárás nagyon hasonlított a szállóigévé vált hagyatéki perhez, ami addig tartott amíg a vagyon el nem fogyott.

1991 februárjában az igazgató a vállalatvezetést átszervezi, mivel a vállalat gazdasági helyzete egyre nehezebb. Javaslatára alapján 6-10 főből álló vezetés irányítja a vállalatot, akik menedzselnek, és operatívan intézkedik. A vezetés a vállalkozással, termeléssel, gazdálkodással fog foglalkozni. Még voltak be nem fejezett építkezések, de fogótőke már nem. A vállalati tanács felajánlotta, hogy aki tud 200 millió forint banki kölcsönt szerezni normális kamatra, annak ad 10 millió forintot. A pénzintézetek erre a helyzetre fel voltak készülve és semmit sem kockáztattak, de sokat nyertek.

Megtárgyalásra került a Toldi utcai iroda átköltöztetése a Tünde úti telepre, ahol minimális átalakítással 200 főt el lehet helyezni. A technika átköltöztetésre, átalakításra 1 millió forintot irányoztak elő, félmillió forintot az átköltöztetésre, az irattár átköltöztetésére másik félmilliót. A költözés összköltsége 3 000 000 Ft. 1991 májusban készül javaslat és számvetés a kiköltözésről, koordinátor Názon Gyula.

A vállalat operatív vezetése

- Seres Antal (Igazgató, ép. mérnök)
- Tölgyesi Gábor (Műszaki F.isk)
- dr. Radics László (Közp. Egy)
- dr. Béres Géza
- Paládi Jenő
- Raska László
- Bartha László
- Nagy László
- Horváth Péter
- Názon Gyula

Létszám, 1991. május 29.:

Központ: 96 fő

Fizikai létszám: 1200 fő

Termelő üzemek szellemi létszáma 104 fő, ebből a létszámból további elbocsátások szükségesek.

A vállalat vezetése 1991-ben megbízta a KOCKÁZAT Nemzetközi Befektetési Tanácsadó Rt-t, tegyen javaslatot a SZÁÉV átalakítására és privatizációjára.

Az Rt. megállapításai:

Építési technológiák:

- Csúszó zsalus helyett: alagút zsalus
- Házgyári panelos helyett: Univáz
- Utófeszített vas helyett: Lift-form
- Betonszerkezet helyett: Monolit vasbeton hid
- Ragasztott fatar szerkezet

A tartozás 1991. július 20-án: 79 107 000 ft

Vevők tartozása: 288 832 000 ft

Adó tartozás: 57 510 000 ft + 18 897 000 ft kamat

Vállalati befektetés:

- UNITERV KFT: 150000
- TREND: 400 000
- NKS INVEST: 250 000
- AVS CENTER KFT: 900000
- ELEX: 800 000
- RUTIN SOFT: 250 000
- BVT leányvállalat: 22 868 000
- összesen: 25 618 000 Ft.

A SZÁÉV BVT, Beton- és Vasbetongyártó Leányvállalat

Alapítás: 1984 január 1.

Alapító határozat száma 1-1626-1983. dec. 30.

Nyíregyháza Tünde út 1.

Kisvállalat formájában működő Leány vállalat.

Tartozás: hitelezők száma nagyságrend szerinti sorrendben.

- 1 – 100 000 ft közötti: 292db, összesen: 14 600 000 ft
- 100 001 – 1 000 000 ft közötti: 108 db, összesen 32 492 000 ft
- 1 000 001 – 3 000 000 ft közötti: 18db, összesen 29 817 000 ft
- 3 000 001 – 6 000 000 ft közötti: 7 db, összesen: 25 333 000 ft
- 6 000 001 ft felett: 2 db, összesen 17 934 000 ft
- **összes tartozás: 120 176 000 ft**

A vállalat vagyona 1991. június 30-án: 1 071 997 000, a tartozás összegét ebből levonva, marad: 649 743 000 ft.

A Kockázat Rt. részére a vállalat gazdasági társaságokká történő átalakulására irányuló javaslat és az ezzel járó összes tennivalók elvégzéséért a SZÁÉV 1 500 000ft + áfa összeget fizetett.

SZAEV központi telep létesítményeinek jegyzéke

1	Régi portásépület	1966. VI. 29.	560 000
2.	Szociális raktár	1967. VII. 31	1 361 000
3.	Betongyár	1968. IX. 1.	10979000
4.	Betongyár TMK.	1970. XI. 15.	385 000
5.	Laboratórium	1970. VI. 15.	628 000
6.	Ács- és vasüzemi épület	1971. IX. 10.	666 000
7.	Ács- és vasüzemi iroda	1972. III. 1.	400 000
8.	Szakipari műhely és raktár	1971. XI. 15.	3 410 000
9.	Út és térburkolás I. ütem	1969. XII. 23.	2 038 000
10.	TMK. I. ütem	1968. XII. 17.	1 010000
11.	TMK. II. ütem.	1971. VI. 30.	5.510 000
12.	TMK. III. ütem	1971. XII. 20.	716 000
13.	Térmesteri iroda építés	1971. IX. 30.	285 000
14.	Szerelőipari üzem építése	1971. XII. 20.	5 965 000
15.	Acetilén gázfejlesztő	1971. X. 20.	165 000
16.	Új porta és telep	1968. VI. 29.	118000
17.	Szennyvízszikkasztó	1972. VI. 17.	293 000
18.	Telepi telefonhálózat	1972. III. 12.	405 000
19.	Műközem	1972. VI. 16.	593 000
20.	Villanyszerelőműhely	1972. IX. 8.	600 000
21.	Szennyvízhálózat I. ütem	1971. X. 15.	564 000
22.	Mészraktár	1972. XI. 15.	594 000
23.	Munkásszálló	1972. X.10.	434 000
24.	Iparvágány könyvjóváírással átvéve	1968. X. 30.	6 5708 000
25.	Kazánház	1972. XI. 30.	9 277 000
26.	Távfűtési hálózat I. ütem	1972. XI. 30.	1 036 000
27.	160 fős munkásszálló	1972. VI. 10.	8 106 000
28.	Trafóállomás	1973. XII. 31.	2 128 000
29.	Ritumperlit üzem	1973. XI. 30.	1 179 000
30.	Oxigén-dissougáz tároló	1974. IV. 23.	284 000
31.	Földszintes szálló közp. fűtés szer.	1974. 1. 25.	256 000
32.	Tűzoltó szertár	1974. VII. 16.	211000
33.	50 m ³ -es ivóvíztároló	1974. III. 16.	8900
34.	50 m ³ -es tűzvíztároló	1974. III. 16.	73000
35.	vasbeton előregyártó I. ütem.	1974. IX. 15.	1 212000
36.	2 db. 10x30 m-es raktár	1974.IV. 16.	560 000

37.	1 .db szerkezeti raktár	1975. III. 1.	300 000
38.	Mészoltó medence	1974. IX. 10.	456 000
39.	vasbeton előregyártó iroda szoc	1974. IX. 15.	279 000
40.	E. porta épület	1975. III. 4.	136000
41.	Ács és vasbetonszerelő tanműhely	1975. III.4.	71 000
42.	vasbeton előregyártó II. ütem.	1975. VIII. 21.	202 000
43.	Csőszerelő raktár, nyitott-fedett szín	1975. IV. 6.	85 000
44.	II. sz mélyfúrású kút.	1976. IV. 30.	309

45.	Út II. ütem asztalos üzem északi porta	1976. IX. 30.	1 493 000
46.	Szerelőipari csarnok TMK szennyvízelvezetés II. ütem	1974. XII. 15..	390 000
47.	Asztalosüzemi épület	1976. IX. 30.	9 224 000
48.	Asztalosüzem szoc. iroda épület	1976. IX. 30.	259 000
49.	Asztalosüzemi út térburkolás	1976. IX. 30.	777 000
50.	Asztalosüzem 60 x 12 m-es raktár	1976. IX. 30.	590 000
51.	Asztalosüzem porkamra	1976. IX. 30.	285 000
52.	Asztalosüzem ivóvíz-hálózat	1976. IX. 30..	129 000
53.	Asztalosüzem külső kábelh.	1974. IX. 30.	428 000
54.	Asztalosüzem szennyvízhálózat III. ütem	1976. IX. 30.	605 000
55.	Asztalosüzem 50 m ³ tűzi víztározó	1976. IX. 30.	73000
56.	Asztalosüzem távfűtési hálózat	1976. IX. 30.	1 368 000
57.	Asztalosüzem csapvíz-elvezetés	1976. IX. 30.	474 000
58.	Kerítés I. ütem	1975. XII. 15..	530
59.	Kerítés II. ütem.	1976. I. 15.	340 000
60.	Asztalosüzem fesrés.	1977. I. 16.	661 000
61.	Asztalosüzem technikai szerelése.	1976. XII. 30.	1 250 000.
62.	Iparvágány térvilágítása	1977 V. 20.	995 000
63.	Gépkocsitároló térvilágítása	1977. I. 10.	141 000
64.	Asztalosüzem hordótároló	1977. I. 15.	67000
65.	TMK festőműhely átalakítása	1977. V. 5.	628 000
66.	Adalékanyag-tároló térehl.	1977. XII. 9.	1 206 000
	Összesen:		137488000

A SZÁEV.II év alatt építette ki a Tünde úti telepén az építőipari bázisát, saját erőforrásából. A korabeli árfolyamon ez hatalmas mennyiségű pénz. Állandóan szakember hiánnyal küzdött, nem tudta munkásait megtartani, mert más munkahelyen nagyobb jövedelemmel kecsegtették őket. A Vállalat hosszú távra építkezett, megteremtve a feltételt a zavartalan munkának. Ha a nemzetközi helyzet hosszú ideig nem változik, jól kamatoztathatta volna a befektetést. Rendkívüli időköt élünk. A gyors változásokra nem lehet, nincs idő felkészülni. Itt megemlítem Názon Gyula, a vállalati tanács tagjának a vállalat lapjában leírt „Váltoállítás az építőiparban” című cikkét.

„A váltoállítás fő kritériuma most is annak alapvető tisztázása, hogy honnan hová menjünk. Természetesen a teljesség igényével ezt aligha lehet megtenni, mert a feltételek szervezetenként nagy határértékek között térnek el. A nagy végletek a külső körülmények oldaláról abból táplálkoznak, hogy a valós vállalkozást és versenyképességet korábban semmi nem kényszerítette ki. A vállalati értékrendben a központosított irányítási mechanizmus és fenntartása vált elfogadottá. Ebből a kialakult feltételrendszerből kiemelhetők az irányítási mechanizmus hibái. Nem akarok ezzel irritálni senkit, de nem tudom azt a kifejezést használni, hogy vállalkozási mechanizmus hibái. Nem beszélhetünk arról, ami nem volt, vagy csak csirájában volt jelen. Utalnom kell itt a vállalkozás polgárjogi fogalmára,

miszerint a vállalkozás anyagi jellegű kockázatvállalás. Kockázatvállalás, ahol a kockázat a versenyben van. A versenyben, ahol csak egy fő kritérium a döntő – éspedig, hogy ki kit győz le.”

43 év hosszú idő még emberi léptékkal is Mert, hogy a SZÁÉV élt 43 évet. A szocializmus élt 41 évet. A 41 év egy társadalmi rendszer életében nagyon kevés, így hát mondhatjuk a rendszer ifjú korában hunyt el, úgy, hogy maga alá temette az általa életre hívott intézményeit, értékeit. Ilyen érték volt a SZÁÉV is. A jogutód szemszögéből nézve sok hibával működött.

A tényleges helyzet ismerete nélkül tévútra kerülünk, ha nem vesszük figyelembe, hogy a háború után egy lerobbant gazdaságot, politikailag megosztott társadalmat orosz katonai közigazgatás alatt kellett az ország építését biztosítani.

Bármit lehet most mondani, hogy amit tettek abból semmi sem jó, az a felfogás nem állja meg a helyét. Saját erőből ennyire tellett. Lapos tetejű bérházak sokasága. Minőséghibás lakások, korszerűtlen fűtési technológia, de akkor is családi ház volt. Amikor én 1964-ban (1963-ban épült) kaptam a Petőfi utcában egy másfél szobás, salakbeton technológiával épített lakást, parkettás szobában és fürdőszobában széntüzeléses vaskályha volt vízmelegítéshez, fűtéshez. És mégis én voltam a legboldogabb ember és tudom, hogy sok ezer család volt így.

Az is igaz, hogy nem volt piaci versenyhelyzet, de az is igaz, hogy nem volt magántőke. Csak az állam építette az állami építőiparral.

Még egy gondolatot a SZÁÉV -ről: Nem a SZÁÉV bukott meg, hanem a társadalmi rendszer, és ha mégoly okosan és gazdaságosan is dolgozott volna, akkor is a felszámolás sorsára jutott volna, mert új társadalmi rendszerben nem lehet régi eszközökkel és régi módszerrel lakást építeni.